

הליכות עולם לוי

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

(חבקות ג' ו')

פרשת ואתחנן-נחמו

זמן ר"ת	צאת השבת	חלוקת נרות לחג	לוח אור החיים
21:08	20:14	19:24*	י-ם
21:05	20:12	19:22	ת"א
21:08	20:15	19:25	חיפה
21:05	20:12	19:22	ב"ש

* לנחמה 40 דק': 19:04

לא תרצח בקמץ ופתח

ובזמנו שמעתי ממור אבי ר' יהודה לוי ז"ל ביאור דומה לדבריהם, אבל קצת שונה במהותו, והוא שיש פעמים שאדם עובר על לא תרצח בקמץ, בקמיצת פיו, וכגון ששואלים אותו על פלוני מפני שרוצים לקחת אותו לרבנות או למשרה טובה, והלה קומץ פיו מלדבר עליו טוב וממעט במילים טובות, ומחמת כן רואים שהוא לא התלהב ממנו ולכן לא לוקחים אותו לתפקיד זה או משרה זו. וכן להיפך פעמים ששואלים אדם על פלוני מפני שנפל עליו חשד כלשהו, או בענין מחלוקת מסוימת, והלה פותח פיו ומוסיף דברים אשר לא נשאל עליהם וגורם להגדיל המדורה והמחלוקת, ועובר לא תרצח בפתח שפותח פיו.

והנה לפי ביאור זה לא תרצח בקמץ או בפתח שייך בכל אדם, ולא רק בתלמידי חכמים הראויים להוראה או לא, והנה בבית הכנסת בציבור, דהיינו בפני אנשים רבים, אדם צריך תמיד לפתוח פיו לטובה על הבריות ולא לסוגרו, ולכן שם האזהרה באה לא תרצח בקמץ, שלא יקמץ במילים. אבל ביחיד, דהיינו כאשר באים לשאול אותו על פלוני או אלמוני בכל מיני ענינים, בדרך כלל שם האזהרה לסתום פיו ולא לדבר מה שלא צריך, ולכן שם נאמר לא תרצח בפתח, שיזהר בפתחת פיו שלא יזיק.

והנה כאשר נשים לשני הפירושים, מבארים את לא תרצח בענין הדבור ולא כפשוטו במעשה רצח ממש, ונלע"ד הטעם ע"פ מה שכתב בעל הטורים (שמות כ' י"ג) וז"ל: לא תרצח - דבור ששי, ויש בו ששה אותיות, לומר לך שאדם נברא ביום הששי. ע"כ. ולכאורה קשה מה רצונו לומר בזה, ומה הענין שהתורה תדגיש לנו שנברא ביום הששי, אולם כאשר נתבונן נראה שבעת בריאת האדם נאמר ויהי האדם לנפש חיה, ותירגם האונקלוס לרוח ממללא, דהיינו לרוח מדברת, הרי לנו שנפשו של האדם הוא הדבור שבו, והרוצה נקראת רוצה נפש, וא"כ באדם שזו נפשו נמצא שעיקר רציחתו זה בדבור, וכמו שהוא נרצח בדבור כך הוא רוצח בדבור שזה עיקר נפשו וחיותו. והנה הנפש נבראה ביום הששי, וכמו שאמרו רבותינו בזהר ובמדרשים, שביום הראשון היתה בריאה מן העליונים ומן התחתונים, שמים וארץ, ובשני שלישי רביעי חמישי, יום מן העליונים ויום מן התחתונים, וביום הששי שוב האדם נברא מן האדמה שהיא מן התחתונים אבל ניתנה בו נשמה מן העליונים, ועוד שבמכוון בראו ביום הששי שיוכל להיות האדם כלול מכל הבריאה, וזה בעצם מה שבא לרמוז לנו בעל הטורים, שלכן לא תרצח הוא דבור ששי ויש בו ששה אותיות, והאדם נברא בששי, דהיינו הנשמה, וכמו שראינו עיקר הנשמה היא הדבור, ולכן דרשו רבותינו כל אחד לפי דרכו את הפסוק לא תרצח בענין הדבור.

אחים יקרים, נמצאים אנו בשבת הראשונה שאחר תשעה באב, והיא נקראת שבת נחמו, הראשונה לשבעת הפטרות של נחמות, וכבר אנחנו יודעים שעיקר הגלות והחורבן היה על לשון הרע, ובעצם לפי מה שלמדנו עברו על לא תרצח, וכעת בודאי הנחמה תבוא בעת שנתקן את הלא תרצח, בקמץ שנקמוץ אותו היכן שאסור לדבר, ובפתח שנפתח את פינו ונדבר אך טוב על חברינו, וה' ימהר יחיש לגאולנו. אמן.

בפרשתנו אנו קוראים על עשרת הדברות, והם נקראות דברות שניות, מפני שנשנו שוב, וכבר ראינו שישנם הרבה חידושים בספר דברים שמשנה רבנו משמיעם לנו בשינוי קטן שיש בין הפעם הראשונה שהזכיר לבין הפעם השנייה, וכן בדברות השניות ישנם שינויים רבים וכל אחד משמיענו דברים נפלאים, [והרמ"ע מפאנו בספרו עשרה מאמרות (מאמר מאה קשיטה סי' ק)], עמד על השינויים שבין דברות ראשונות לשניות, ובין הטעמים שלהם ואפילו הניקוד], ובמאמר זה נראה חידוש עצום שאפילו שינוי בניקוד, ולא רק בניקוד אלא בקריאתו בציבור לקריאה ביחיד ישנו הבדל ויש משמעות להבדל זה.

הנה כולנו יודעים שישנם טעמים מיוחדים לקריאת עשרת הדברות בציבור, אולם בפרט מסוים ישנו גם הבדל בניקוד, המגן אברהם (בסוף ההקדמה לסי' תצ"ד) הביא כמה מנהגים בקריאת עשרת הדברות, שיש אומרים שבשבעות קוראים טעם עליון ובקריאת התורה בפרשת יתרו [והוא הדין בואתחנן] קוראים בטעם תחתון, ויש שכתבו שביחיד קורא בטעם תחתון, ובציבור קורא בטעם עליון, וכתב שההבדל בין טעם תחתון לעליון, שבעליון עושה מכל דברה פסוק אחד ואפילו אם נאמרו בה כמה פסוקים, או להיפך אפילו אם היא חצי פסוק עושה אותנה פסוק שלם, ובטעם תחתון הפיסוק הוא כפי מה שכתוב אצלנו בחומשים. ומוסיף המגן אברהם שכאשר קוראים בטעם עליון אז לא תרצח הצדי בקמץ כי הוא סוף פסוק, אך כאשר קוראים בטעם תחתון אומרים לא תרצח הצדי בפתח, מפני שאז הוא אמצע פסוק. (עיין במחצית השקל שם ביאור הדברים בהרחבה).

והנה מצאנו לשני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, הגאון ר' אליהו מוילנא זצ"ל הובאו דבריו בספר קול אליהו על התורה (שמות כ' י"ג) וכן הגאון ר' פנחס הלוי הורביץ זצ"ל, הובאו דבריו בספר תורת משה לתלמידו החתם סופר, שכתבו מה הטעם לשינוי זה בין הקריאה בציבור לקריאה ביחיד, שזה בקמץ וזה בפתח, וכך ביארו ע"פ דברי חז"ל (סוטה כ"ב). על הפסוק (משלי ז' כ"ו) פי רבים תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומורה, ונעצמים פל הַרְגִינָה, פי רבים תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומורה, ונעצמים פל הַרְגִינָה זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה. והנה זה שלא הגיע להוראה ומורה, הוא פותח פיו כדוגמת הפתח, ובוה הוא הורג אנשים בהוראותיו השגויות, ועליו נאמר לא תרצח בפתח. ולעומתו זה שהגיע להוראה ואינו מורה, הוא קומץ את פיו וסוגרו כדוגמת הקמץ, וגם הוא הורג אנשים אך בסגירת פיו, שמונע מהם ידיעת ההלכה, ועליו נאמר לא תרצח בקמץ.

ואמנם דבריהם נפלאים ומתוקים אבל עדיין צריך להבין מדוע דוקא בציבור הדגישו את ענין העצומים כל הרוגיה שזה מי שהגיע להוראה ואינו מורה, ואילו ביחיד הדגישו דוקא את מי שלא הגיע להוראה ומורה, ולכאורה היה יכול להיות גם להיפך, ואולי שההרס במי שהגיע להוראה ואינו מורה רב יותר, וכמו שמורה הפסוק עצומים כל הרוגיה, ולכן זה נאמר בצבור להראות על רבוי היזקו. ואילו מי שלא הגיע להוראה ומורה, היזקו פחות מצוי, ולכן נאמר ביחיד.

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמיניאן בת רחל, ולהצלחת נדב סיקסיק וכל בני ביתו, ה' ישמרם ויחיים.

מחסות
לוח ניסן
מסכים ויזומים
למתי נכמת ושיבת
077-2233565

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות לט"ו באב

שבטלה מגילת תענית, כן נלע"ד. ואח"כ ראיתי בשו"ת חת"ס (סי קצ"א) שביאר כעין זה, ע"ש].

ג. כתב החיד"א בספרו מורה באצבע (סי רמ"ב) וז"ל: יום ט"ו באב ירבה קצת שמחה, כי יש עילוי לשכינה, כמ"ש בזהר ח"ב דף קל"ה. עכ"ל. וכ"כ הבן איש חי (פרשת דברים אות א'). [והנה בזהר הקדוש (ח"ב דף קלה ע"א) שאליו ציין החיד"א המעיין בו לא ימצא שכתוב שם במפורש שט"ו באב יש בו עילוי לשכינה, אמנם הזוהר שם דורש את ענין המועדות בששה מינים הראשונים שהביאו לתרומת המשכן, ובכל מועדי השנה ישנה עליה לשכינה, ולכן הם רמוזים בששה מינים שהיו במשכן, שהמשכן הוא כנגד השכינה, והמינים הללו מעלים אותה כל אחד כפי ענינה, ועל המין הששי הוא תולעת שני אומר הזוהר שהוא ט"ו באב, ונמצא שהוא מכלל הששה ספירות והוא כנגד ספירת היסוד, ובו נכללים כל המועדים והוא החותם שלהם במועדי השנה, ועיין מה שהאריך במעלת היום הזה בספר פרי עץ חיים (שער חג השבועות פרק א'), והרמ"ע בספר עשרה מאמרות (מאמר מאה קשיטה סי' פ"א), והוא לשונו שבמחברת הקודש (שער ט"ו בשבט)]. ואמנם לא ביארו במה תבוא השמחה לידי ביטוי אם במאכל או במלבושים, [ומן הגמרא נראה שהיה רקודים ומחולות לנשים], ומהו קצת שמחה, ונראה שמתכוין בודאי על שמחה גשמית ולכן ירבה בו באכילה או בשתייה ובלבוש טוב, רק לא כשבתות וימים טובים, וזהו קצת שמחה. [והיינו בגשמיות, אבל השמחה הרוחנית היא שירבה בתורה בקדושה ובטהרה שאין לך דבר המשמח את השכינה ומעלה אותה כתוספת בתורה ובמצוות, ועיין עוד לקמן בהלכה הבאה].

ד. עוד כתב החיד"א (שם): ויזהר להוסיף בתורה בלילה כמו שאמרו רבותינו ז"ל (תענית לא). עכ"ל. והוא לפי המבואר בגמרא בטעם הששי, הסיבה לשמחה ביום זה הוא מפני שמוסיפים בו לעסוק בתורה, וכן מוכח מהמשך הגמרא (שם): רבי אליעזר הגדול אומר מחמשה עשר באב ואילך תשש כוחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה לפי שאינן יבשין, מכאן ואילך מי שמוסיף יוסיף ומי שאינו מוסיף יאסף, ומבאר רב יוסף שתקברוהו אימו. ופירש רש"י: מחמשה עשר באב ואילך, המוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו, ומי שלא יוסיף לעסוק בתורה בלילות ימות בלא עיתו. עכ"ל.

והדברים מבהילים. [אולם בעוונות ישנו רפיון גדול מאוד בזמן זה לעסוק בתורה, שכן הישיבות נמצאים בימי בין הזמנים, והיינו ימי חופשה והתרעננות אחר זמן קיץ ולקראת זמן אלול, וגם בעלי בתים נמצאים בחופשה בימים אלו, ורבים נפשים בכל מיני מקומות נופש, ולא די שאין מוסיפים תורה אלא גם ממה שהיו עוסקים בימים כסדרן ממעטין, ולכן כל מי שיאזור כגבר חלציו לעסוק בתורה בימים אלו, ובפרט בלילות, בודאי יטול שכר כולם].

ה. נוהגים לעשות התרת נדרים ארבעים יום קודם ראש השנה, [והיינו מי"ט אב], מפני דברי הזוהר (ח"ב דף רמט ע"ב) שמי שנתחייב בנידוי או בנזיפה בבית דין של מעלה, אין תפלתו נשמעת ארבעים יום, ולכן נוהגים לעשות התרה ולהזהר מכאן ואילך במעשיו. (כף החיים סי' תקפ"א אות י"ב).

א. שנו רבותינו (תענית כ"ו:) לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב ויום הכפורים, יום הכפורים מפני שהוא יום מחילת עוונות, אולם ט"ו באב מפני כמה סיבות שנתבארו בגמרא (שם ל', ל"א): א. מפני שביום זה הותרו השבטים לבוא זה בזה. [שבפרשת מסעי (במדבר ל"ו ז) מבואר שהנשים לא ינשאו אלא לבני שבטן, והותר דבר זה ביום ט"ו באב על ידי שדייקו חכמים מן הכתוב שרק בנות צלופחד נצטוו בכך]. ב. יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל. [מפני שעשה תועבה בישראל ונלחמו בו כל ישראל וכמעט כילו שבטו וגם המעט שנשאר לו גזרו שלא ינשאו עימו, ולאחר מכן דייקו בשבועה והתירו, כמבואר בסוף ספר שופטים]. ג. יום שכלו בו מתי מדבר. [הם שנגזר עליהם בגזירת המרגלים (במדבר י"ד ל"ה) ופסקו מלמות ביום ט"ו באב כמבואר ברש"י (תענית ל', ד"ה שכלו מתי מדבר)]. ד. יום שהותרו לעלות שבטי ישראל לרגל. [שאסר עליהם ירבעם בן נבט, והמשיך האיסור כל ימי המלכים עד הושע בן אלה שהיה מלך ישראל לקראת סוף בית ראשון והתיר להם לעלות, כמבואר בספר מלכים (ב', י"ז ב') וברש"י שם]. ה. יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה. [שנהרגו מהם באכזריות מליוני אנשים (כמבואר בגיטין נ"ו:) בבית שני, ולא הסכימו הרשעים ליתנם לקבורה, עד אחר כמה שנים ביום ט"ו באב, ובאותו היום גם תיקנו ביבנה לומר בברכת המזון ברכה רביעית "הטוב והמטיב", הטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה (כמבואר בברכות מ"ח:)]. ו. יום שפסקו מלכרות עצים למערכה. [והוא נקרא יום תבר מגל, דהיינו יום שבירת המגל]. ויש מפרשים שהשמחה בו היא על שגמרו את המצוה לכרות עצים למערכה בשנה זו, ויש מפרשים שהשמחה בו היא על שיש זמן יותר לעסוק בתורה. [עיין באות ד].

ב. כתב השו"ע (סי' קל"א סעי' ו') נהגו שלא ליפול על פניהם ביום ט"ו באב. ע"כ. והיינו שלא לומר בו וידוי ותחנונים, וכן נפסק להלכה בכל האחרונים, וכן נוהגים למעשה. [ואמנם בבית יוסף (סי' קל"א) הביא דברי הרוקח (סי' ש"ב) שכתב: כט"ו באב נופלים בתחנונים, וכן נוהגים לפי שבטלה מגילת תענית. ע"כ. וכתב עליו הב"ש שעכשיו נהגו העולם שלא ליפול על פניהם בו. ועל פי זה פסק בשו"ע, אולם לא התיחס לטענה שבטלה מגילת תענית, ולכאורה מנהג העולם הוא בטעות. אולם נלע"ד שנוהגים כן מפני שאר הדברים, שהנה במגילת תענית (פרק ה') נאמר: יום ט"ו באב זמן עצי כהנים שלא לספוד בו. ע"כ. ושם נזכר באריכות כל ענין קרבן העצים שהביאו והטעם קבעו את יום ט"ו באב כיום מיוחד להקרבן קרבן זה, עיין שם באורך, וכן הוא בגמרא (תענית במשנה כ"ו. ובגמרא כ"ח:), אולם כל זה לענין קרבן העצים שקבעוהו בימי בית שני, וכמו כל מגילה זו שנקבעה בימי בית שני, אולם לענין שאר דברים טובים שאירעו ביום זה וכגון שהותרו שבטים לבוא זה בזה, ושבט בנימין שהותר לבוא בקהל, ושכלו בו מתי מדבר, והותרו לעלות לרגל, כל זה היה בזמן הנביאים וכבר מאז נהגו בו יום של שמחה, ובודאי לא התענו בו ועכ"פ לא אמרו בו תחנון, וגם לטעם שהרוגי ביתר שניתנו לקבורה, שהיה אחר חורבן בית שני ובכל זאת נהגו בו שמחה מחמת כן, וא"כ אין זה דומה לשאר הדברים שכתובים במגילת תענית שנתבטלו, שכל הימים שכתובים במגילת תענית שנתבטלו הם מחמת שנחרב הבית וגלו ומה מקום יש לשמחה על אותם מאורעות, אך יום ט"ו באב השמחה שבו היתה בלי קשר לזמן הבית והשמחה בו מאוד קדומה, ולכן נהגו שלא להתענות הגם

